

Відроджуємо амосівські традиції реабілітації кардіохірургічних пацієнтів

Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М. М. Амосова має багаторічну історію. Кожної доби співробітники Інституту із вдячністю згадують його засновника – академіка Миколу Михайловича Амосова. З 2013 року стало традицією проводити «Амосівські читання», що присвячені річниці з дня народження Миколи Амосова. Щорічно під час заходу відбувається нагородження найкращих фахівців галузі почесною відзнакою Національної академії медичних наук України – медаллю імені М. М. Амосова. Цього року почесною нагородою були відзначені: В. П. Пустовойтенко, А. Г. Загородній, Д. І. Заболотний, Ю. В. Давидова, Є. А. Настенко, А. П. Мазур, В. В. Попов, Пьотр Сувальські (Piotr Suwalski).

Для порятунку більшої кількості пацієнтів та подальшого розвитку справи академіка М. М. Амосова Інституту потрібен новий корпус. Спорудження сучасного кардіохірургічного центру – високоартісний, тривалий, енергозатратний процес, що потребує постійного контролю, розуміння сучасних технологій будівництва, а також підтримки держави. Проте розбудова нового корпусу ДУ «Національний інститут

Команда однодумців на чолі з академіком В. В. Лазоришинцем крок за кроком йде до розбудови сучасної лікарні мрії. Динаміка будівництва нового корпусу з 2019 по 2021 рік

серцево-судинної хірургії імені М. М. Амосова НАМН України» не входить у проект «Велике будівництво», що триває в Україні та передбачає масштабну розбудову якісної інфраструктури, заснованої на принципах енергоефективності, високої якості та інклюзивності. Незважаючи на всі фінансові складнощі зведення нового корпусу, ми спостерігаємо як за останні 2 роки зросли його поверхи та вже розпочалось облицювання. За підтримки Національної академії медичних наук, Кабінету Міністрів України та депутатів Верховної Ради України у наступному році плануються оздоблювальні роботи та встановлення сучасного медичного обладнання. Велику допомогу в організації будівництва нового корпусу надає голова Наглядової ради ДУ «НІССХ ім. М. М. Амосова НАМН України», прем'єр-міністр України 1997–1999 років Валерій Павлович Пустовойтенко. Команда однодумців крок за кроком йде до розбудови сучасної лікарні мрії.

Після переїзду кардіохірургічних відділень у новий корпус у шестиповерховій будівлі Інституту відкриється реабілітаційний центр для кардіохірургічних пацієнтів. І тут пригадуються рядки з автобіографії Миколи Амосова, де він описує народження цього корпусу: «Новая клиника. В конце

М. М. Амосов на закладанні першого блоку шестиповерхового хірургічного корпусу

шестидесятих годов трехэтажный дом стал для нас тесен. Высшее начальство решило построить еще одно большое здание. Проектировали долго. В 1972 году начали строить и через три года закончили. Большой дом в шесть этажей с операционными, конференц-залом, с расчетом на 350 кроватей. Расширили штаты, набрали выпускников из института. Получилось хорошо. К 1980 году количество операций довели до 2000, из которых 600 – с АИК».

Запуск нового корпусу тоді дав змогу відкрити відділення реабілітації. Розвитку напрямку реабілітації пацієнтів після операцій на серці Микола Амосов приділяв велике значення. З книги М. М. Амосова та Я. А. Бендета «Терапевтические аспекты кардиохирургии» (1983):

«Тяжесть и распространенность сердечно-сосудистой патологии заставляют настойчиво искать пути к повышению эффективности лечения больных и сделать все возможное для скорейшего возвращения их к активной жизни и труду. Это привело к созданию нового направления в кардиологии – реабилитации, которая выходит далеко за рамки чисто медицинских проблем и имеет большое социально-экономическое значение... В понятие «реабилитация» вкладывается разный смысл. К ней нередко относят обычное ле-

чение, снятие ошибочно поставленного диагноза болезни сердца и т. д. В широком смысле слова любое лечение можно рассматривать как реабилитацию больного. Однако такая трактовка неминуемо приведет к ослаблению внимания к восстановительной роли этого лечения. Под реабилитацией мы понимаем лечение, при котором, наряду с применением обычных терапевтических и хирургических методов, проводятся специальные мероприятия, направленные на улучшение состояния и восстановление трудоспособности больного».

Відділення реабілітації було відкрито на третьому поверсі старого (нині поліклінічного) корпусу Інституту, а очолив його професор Яків Абрамович Бендет (1927–2006 рр.). Велику увагу приділяли як фізичній, так і психічній реабілітації. У штаті відділення працював професійний психолог, група фізичних реабілітологів. У великому залі розташовувалися тренажери та інші засоби фізичної реабілітації. На базі реабілітаційного відділення проводилось комплексне відновлення пацієнтів після кардіохірургічних втручань, виконувався широкий спектр досліджень, які були описані у книзі «Физическая активность и сердце» (Н. М. Амосов, Я. А. Бендет). На жаль, 1 листопада 1992 року у зв'язку з розширенням хірургічної бази

та обмеженням площі Інституту відділення було закрито. Проте найближчим часом ми зможемо знову говорити про повернення цього напрямку, але вже не у форматі відділення, а повноцінного реабілітаційного центру.

Періопераційна реабілітація кардіохірургічних пацієнтів – важлива складова лікувального процесу, що забезпечує швидке одужання, збільшення тривалості та якості життя. Для покращення результатів лікування Європейське товариство кардіологів рекомендує участь у комплексній, мультидисциплінарній програмі кардіологічної реабілітації на основі фізичних вправ (exercise-based cardiac rehabilitation (ebCR)) та профілактиці під медичним наглядом для пацієнтів після гострих серцево-судинних захворювань та/або після реваскуляризації міокарда, а також для пацієнтів із серцевою недостатністю, здебільшого зі зниженою систолічною функцією лівого шлуночка (клас рекомендацій I, рівень доказовості A). В останні роки спостерігається збільшення кількості пацієнтів з тяжкою супутньою патологією: цукровим діабетом, цереброваскулярною хворобою, мультифокальним атеросклерозом, хронічною хворобою нирок тощо. Вищезазначені факти свідчать про необхідність передопераційної підготовки та післяопераційної реабілітації хворих.

Реабілітаційний центр у складі кардіохірургічної клініки – це оптимальне з точки зору ефективності та безпечності процесу відновлення пацієнтів на першому етапі повернення до звичайного життя. Головними завданнями кардіологічної реабілітації (вторинної профілактики) є:

- системний моніторинг стану пацієнта;
- оптимізація медикаментозного лікування;
- фізична реабілітація під ретельним фаховим контролем – поетапне збільшення фізичних навантажень з урахуванням індивідуальних особливостей пацієнтів;

- психологічна та соціальна реабілітація, яка включає, зокрема, навчання пацієнтів самостійному контролю свого психоемоційного стану, модифікації способу життя та харчування.

Ми не рідко стикаємося із ситуаціями, коли після успішного хірургічного лікування пацієнта з позитивною динамікою відновлення виписують додому або переводять до лікувального закладу за місцем проживання. Через певний час стан його здоров'я різко погіршується внаслідок недоліків професійного ведення пацієнтів із серцево-судинними захворюваннями та після кардіохірургічних втручань як на первинному, так й на вторинному рівнях. У кращому випадку пацієнт знову повертається до Інституту, де визначають причину погіршення стану, коригують медикаментозну терапію та повторно розписують програму реабілітації. Важливим завданням реабілітаційного центру буде освітній напрямок – підготовка кардіологів і сімейних лікарів з ведення післяопераційних пацієнтів та вторинної профілактики.

Гармонійне спадкоємне поєднання серцево-судинної хірургії з багатогранною програмою реабілітації на базі високоспеціалізованого кардіохірургічного закладу з подальшою комунікаційною підтримкою пацієнта через фахівців первинної та вторинної ланок – це перспективний напрямок, який сприятиме покращенню віддалених результатів, контролю динаміки стану здоров'я українців.

В. В. Лазоришинець,
академік НАМН України,
член-кореспондент НАН України,
директор ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М. М. Амосова НАМН України»,
завідувач кафедри хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
голова правління Асоціації серцево-судинних хірургів України